

'Liberal Democracy' in the 'Post-Corona World'

Shirzad Peik Herfeh

Assistaant Prof. Imam Khomeini International University (IKIU), Iran. Qazvin.

shirzad.peik@hum.ikiu.ac.ir

Abstract

A new 'political philosophy' is indispensable to the 'post-Corona world,' and this paper tries to analyze the future of 'liberal democracy' in it. It shows that 'liberal democracy' faces a 'global crisis' that has begun before, but the 'novel Coronavirus pandemic,' as a setback for it, strongly encourages that crisis. 'Liberalism' and 'democracy,' which had long been assumed by 'political philosophers' to go together, are now becoming decoupled, and the 'liberal values' of 'democracy' are eroding. To find why and how, this paper analyzes 'authoritarianism,' 'totalitarianism,' and the evils and propensities of 'democracy' that bring about further erosions of 'liberal values.' There may be difficult trade-offs to be made between 'liberal' and 'authoritarian' 'values' - and, after the experience of 'Coronavirus,' this paper shows the 'illiberal or authoritarian democracy' may become stronger.

Keywords: democracy, liberalism, liberal democracy, illiberal democracy, the novel Coronavirus pandemic, Covid-19, authoritarianism, totalitarianism

For almost a century in West, 'democracy' has meant 'liberal democracy'-a political system marked not only by 'free and fair elections,' but also by 'liberal values.' 'Liberalism' applied to the problem of the limits of the criminal law would require commitment to the presumption in favor of 'liberty.' If the word 'liberal' is to have any utility in this context, it should refer to one who has so powerful a commitment to 'liberty' that she is motivated to limit the number of acknowledged liberty-limiting or coercion-legitimizing principles as narrowly as possible. So, she only believes in 'harm-principle' as the morally relevant reason for criminal prohibitions. 'Offense principle' and 'paternalistic' and 'moralistic' considerations, when introduced as support for penal legislation, have no weight at all. So, it means 'autonomy' and 'self-regarding vs. other-regarding actions distinction' based on which the human is the owner of her mind and body and everything consenting adults do is beyond the realm of morality and law. It leads to 'individual' 'basic rights and liberties' such as 'basic rights and liberties' of 'speech,' 'religion,' and 'property' and 'collective' 'basic rights and liberties' such as 'basic rights and liberties of assembly,' 'civil society,' 'political pluralism,' 'democratic institutions,' and 'non-governmental organizations.' 'Liberalism' also believes in 'equality of conditions,' 'equal and free participatory rights in political decision making,' and 'collective self-governance.' It also believes in the 'rule of law,' a 'separation of powers,' and 'checks and balances.' However, even under fair and free elections, the elected leaders can be 'populists,' 'ultra-nationalists,' 'racists,' 'fascists,' and 'authoritarians' who do not respect 'inviolable basic rights and liberties,' and suppress 'minorities.' Democratically elected leaders can routinely ignore constitutional limits on their power and deprive their citizens of 'basic rights and liberties.' The two strands of 'liberal democracy' have been coming apart in the world, and the 'liberal' elements of 'democracy' have been fraying and eroding even before the 'novel Coronavirus pandemic.' Even before the Coronavirus hit, there was already much discussion of a crisis of 'liberal democracy.' In particular, there has been a debate about whether 'liberalism' and 'democracy,' which had long been assumed to go together, were becoming decoupled. This paper shows 'liberal democracy' faces a 'global crisis' that had begun before the 'novel Coronavirus pandemic.' It also analyzes 'authoritarianism,' 'totalitarianism,' 'liberalism,' and 'democracy' and shows that Covid-19 is a setback for 'liberal democracy.' What is striking about the current moment is that many of the 'liberal' elements of 'democracy' are so far holding up under immense pressure. 'Illiberal democracies' seemed to be emerging in many countries. This model of 'illiberal democracy,' in which elections continue to be held but some individual rights and liberties are curtailed, may emerge stronger from this new crisis. In that sense, the 'pandemic' may become a challenge not only to 'democracy' as such but also to 'liberal democracy' in particular – in other words, a system of popular sovereignty together with guaranteed basic rights, such as freedom of association and expression and checks and balances on executive power. 'Authoritarian' procedures may succeed

in mitigating the spread of the ‘Coronavirus,’ but the world now faces another problem: that when the virus recedes, many ‘liberal democracies’ will be far less ‘liberal’ or ‘democratic’ than they were before. In times of crisis, ‘liberal values’ have been ignored temporarily in the name of executive power. However, the ‘temporary’ can become ‘permanent.’ In addition, if citizens lose their faith in the legitimacy of ‘liberal democracy’ as the best form of government, and think ‘liberal democracy’ cannot function effectively during a crisis, and ‘authoritarian regimes’ manage the crisis more decisively, the world will slide towards ‘illiberal or authoritarian democracy,’ and many ‘liberal democracies’ will be at grave risk of failure. There may now be difficult trade-offs to be made between those basic rights and security - and, after the experience of Covid-19, many citizens may choose security

References

- 0 Bhandari, H. & Yasunobu, K. (2009) What is social capital? A comprehensive review of the concept. *Asian Journal of Social Science*, 37(3), 480-510.
- 0 Diamond, L. (2019a) *Ill winds*. Penguin Books.
- 0 Freedland, J. (2020, April 17). Only a monumental effort of political imagination can end lockdown. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/apr/17/political-imagination-end-lockdown-mass-testing-contact-tracing>
- 0 Gawthrop, A. (2020, April 18). Federalism has become another casualty of Trump and the Coronavirus. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/apr/18/federalism-another-casualty-donald-trump-coronavirus>
- 0 Harari, Y. N. (2020, April 28). Coronavirus: Yuval Noah Harari, philosopher and historian, on the legacy of Covid-19 – BBC HardTalk [Video]. YouTube. <https://youtu.be/gfVrin7Ybp8>
- 0 Harrison, J. (2004, March 31). In memoriam: Joel Feinberg. *The University of Arizona*. <https://uanews.arizona.edu/story/memorial-joel-feinberg>
- 0 Herman, E. S. & Chomsky, N. (1988). *Manufacturing consent: The political economy of the mass media*. Pantheon Books.
- 0 Linz, J. J. (2001) Authoritarianism. In J. Krieger (Ed.), *The Oxford companion to politics of the world* (2nd ed.), pp. 57-59. OUP.
- 0 Madison, J. (1787) *Federalist NO. 10*. New York Packet.
- 0 Mill, J. S. (1998) *On Liberty*. Pennsylvania State University. (Original work published 1859).
- 0 Ossewaard, M. R. R. (2004) *Tocqueville's moral and political thought*. Routledge.
- 0 Putnam, R. D. (2000) *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster.
- 0 Varol, O. O. (2015) Stealth authoritarianism. *Iowa Law Review*, 100 (4). 1673-1742.43.

مجله علمی پژوهش‌های فلسفی دانشگاه تبریز
سال ۱۴ / شماره ۳۱ / تابستان ۱۳۹۹

«دمکراسی لیبرال» در «جهان پس از کرونا»

شیرزاد پیک حرفه

استادیار گروه فلسفه، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) قزوین، ایران. قزوین.

shirzad.peik@hum.ikiu.ac.ir

چکیده

«جهان پس از کرونا» ناگزیر به «فلسفه سیاست» جدیدی نیازمند است و این مقاله می‌کوشد آینده «دمکراسی لیبرال» را در آن نشان دهد. این مقاله نشان می‌دهد «دمکراسی لیبرال» با یک «بحران جهانی» روبه‌رو است که پیشتر آغاز شده است، اما «همه‌گیری ویروس کرونای جدید»، چونان مانعی برای آن، بر شدت این بحران می‌افزاید. «لیبرالیسم» و «دمکراسی»، که به باور «فلسوفان سیاست» سال‌ها دوشادوش هم بوده‌اند، اینک در حال جدایی از یک‌دیگرند و ارزش‌های «لیبرال» «دمکراسی» دچار فرسایش شده‌اند. این مقاله، برای یافتن چرایی و چگونگی این جدایی، «اقتدارگرایی»، «توتالیترانیسم» و شرور و کژی‌های «دمکراسی» را، که باعث افزایش فرسایش «ارزش‌های لیبرال» می‌شوند، واکاوی می‌کند. یافتن نقطه بهینه میان ارزش‌های «لیبرال» و «اقتدارگرایانه» کار دشواری است و این مقاله نشان می‌دهد، پس از تجربه «ویروس کرونا»، «دمکراسی غیرلیبرال یا اقتدارگرا» احتمالاً قوی‌تر خواهد شد.

کلیدواژه‌ها: دمکراسی، لیبرالیسم، دمکراسی لیبرال، دمکراسی غیرلیبرال، همه‌گیری ویروس کرونای جدید، کوید-۱۹، اقتدارگرایی، توتالیترانیسم.

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۴/۱۵

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۴/۶

مقدمه

«چتم‌هائوس»، در سوم مارس ۲۰۲۰ نتیجه طرح پژوهشی‌اش درباره «آینده دموکراسی در اروپا» را منتشر کرد. همین بنیاد، کمتر از یک ماه بعد در ۳۱ مارس ۲۰۲۰، در مقاله‌ای با عنوان «ویروس کرونا و آینده دموکراسی در اروپا» رسماً اعلام کرد طرح پژوهشی‌اش دیگر منسوخ شده است: «کمتر از یک ماه از انتشار طرح پژوهشی ما درباره دموکراسی در اروپا می‌گذرد اما گویا ما دیگر در جهان دیگری زندگی می‌کنیم» (Kundani, 2020). این جمله یادآور جمله مشهور آلکسی دو تکیویل، فیلسوف بزرگ سیاست در سده نوزدهم، است: «جهان جدید ناگزیر به دانش سیاست جدیدی نیازمند است» (Tocqueville, 2002, p. 17). منظور تکیویل از «دانش سیاست جدید» چه بود و او چرا بر این باور بود که حتی «فیلسوف سیاست» بزرگی همچون مونتسکیو نیز از آن بی‌بهره است؟ برای یافتن پاسخ این پرسش باید سراغ بخش نخست جمله تکیویل رفت: «جهان جدید». به باور تکیویل، شکل‌گیری «نخستین جمهوری دموکراتیک مدرن در ایالات متحد» جهان را دگرگون کرد و درک این جهان دگرگون‌شده در گروهی «دانش سیاست جدید»ی بود.

اینک، ۱۸۵ سال پس از جمله معروف تکیویل، گویا دوباره در آستانه دگرگونی بزرگی هستیم که ممکن است به جهانی کاملاً جدید بینجامد و درک «جهان جدید»ی که پیش رویمان قرار دارد نیازمند «دانش سیاست جدید»ی است. ویروسی که حتی با میکروسکوپ‌های معمولی نیز دیدنی نیست سراسر جهان را درنوردیده است و هر روز بر شمار مبتلایان و قربانیان آن افزوده می‌شود. آمیتاوا آچاریا، استاد برگزیده روابط بین‌الملل دانشگاه آمریکن در مقاله‌ای که ۱۸ آوریل ۲۰۲۰ در *نشنال اینترست* منتشر شد، با بیان اینکه طاعون قرن چهاردهم میلادی که گویا منشأ آن هم ووهان چین بود سرانجام «نظم جهانی مغولی» را به زانو درآورد، می‌گوید کرونا نظم نوینی را در جهان رقم خواهد زد:

کرونا نه تنها یک فاجعه برای بهداشت عمومی دنیاست بلکه باعث تغییر در نظم جهانی نیز خواهد شد. بیماری‌های همه‌گیر در گذشته نیز نظم دنیا را تغییر دادند. در سده چهاردهم طاعون، که گفته می‌شد آن هم از چین شیوع پیدا کرد، ۹۰ درصد از جمعیت استان «هویی» و نیمی از جمعیت ۱۲۳ میلیونی چین را به کام مرگ کشاند و در مجموع بیش از یک‌صد میلیون نفر از جمعیت آن زمان دنیا را کشت. طاعون سرانجام نظم جهانی مغولی را به زانو درآورد (Acharya, 2020).

این پژوهش در شرایطی انجام می‌شود که پیش‌بینی سرانجام کار تقریباً ناممکن است. از یک سو، ممکن است جهان پیش از هنگامی که فکرش را می‌کند از شر ویروس کرونا برهد و از سوی دیگر ممکن است بیش از آنکه فکرش را می‌کند در برابر آن زانو بزند و قربانی بدهد. از این رو، سخن گفتن درباره «فلسفه سیاست جدید» هنوز زود و نابخردانه است اما می‌توان، با واکاوی تأثیر بحران کرونا بر کشورها و شیوه مقابله آنها، به «بازاندیشی» مسایل مهم «فلسفه سیاست»، مانند «دمکراسی» و «اقتدارگرایی» پرداخت و تأثیر این بحران بر آنها را بررسی کرد. این پژوهش، با بررسی تأثیر بحران کرونا بر «دمکراسی»، به‌ویژه «دمکراسی لیبرال»، کژی‌ها و کاستی‌ها و فرآیند افول آن را واکاوی می‌کند. بسیاری از فیلسوفان سیاست از آغاز به «دمکراسی» بدبین بودند و کژی‌ها و کاستی‌هایش را برمی‌شمردند. افزون بر این، پاره‌ای از فیلسوفان سیاست و بنیادهای پژوهشی، پیش از آغاز بحران کرونا، درباره فرآیند افول دمکراسی، به‌ویژه «دمکراسی لیبرال»، هشدار داده بودند. باوجوداین، بحران کرونا باعث شد آن کژی‌ها و کاستی‌ها و هشدارها جدی گرفته شوند و واکاوی آنها زمینه را برای ارایه راه‌کارهای مناسب در پژوهش‌های پسین فراهم کند. بر صدر نشاندن و قدر نهادن «دمکراسی»، چونان برترین نظریه زمام‌داری و فرونهادن پرسش‌گری همیشگی از آن، به ناکارآمدی آن در سنجش با نظریه‌های هم‌تایش همچون «اقتدارگرایی» انجامیده و «دمکراسی» را «دولت مستعجل»ی کرده که در بسیاری از کشورها فقط نامی از آن باقی مانده است.

«دولت مستعجل» «دمکراسی»

دهه‌های پایانی هزاره دوم و سال‌های نخستین هزاره سوم میلادی دوران اوج محبوبیت دمکراسی و سرشار از جنبش‌ها و انقلاب‌های کام‌یاب و ناکام برای دستیابی به آن است. محبوبیت دمکراسی در این دوران به‌گونه‌ای بود که ناکارآمدی انقلاب‌های پیروز و «تغییر رژیم»‌هایی که به توسعه و رفاه نینجامیدند و فقط الیگارشی‌های حاکم را تغییر دادند آسیبی به آن وارد نکرد. «بهار عربی»، که جز تونس به «خزان» انجامید، نمونه بارز مهر به «دمکراسی» در سال‌های پایانی این دوران است. پشتیبانان «دمکراسی»، که از سراسر جهان با شور و شوقی چشم‌گیر دگرگونی‌های این کشورها را پی‌می‌گرفتند، هرگز فکرش را هم نمی‌کردند پایان کار اینچنین شود. انقلاب مصر سرانجام به دست نظامیان و ژنرال‌های سبسی افتاد، انقلاب‌های لیبی، سوریه و یمن به جنگ داخلی خانمان‌سوز انجامیدند و «تغییر رژیم» در عراق به فساد، ناکارآمدی دولت، ظهور «داعش»، درگیری‌های طائفه‌ای و تظاهرات برای وقوع انقلابی انجامید که تا پیش از شیوع کرونا ادامه داشت و چند ماه پس از آن از سر گرفته شد.

این شوروشوق به دموکراسی هرگز همیشگی نبود. اگر تاریخ جهان را یک فیلم سینمایی بدانیم، دموکراسی فقط یک سکانس از آن است. جهان، از آغاز تا امروز، پیش و بیش از دموکراسی، شاهد پادشاهی، اریستوکراسی و گستره گسترده‌ای از گونه‌های گوناگون اقتدارگرایی بوده است و دموکراسی، در سنجش با سال‌هایی که آن شیوه‌ها در کشورهای مختلف حکم فرما بوده‌اند کوتاه‌ترین شیوه زمام‌داری در طول تاریخ بشر است. بدبینی به دموکراسی در میان اندیشمندان یونان باستان نیز موج می‌زد. افلاطون در جمهوری، با تمثیل‌های مختلف از جمله تمثیل «ناخدا و ملوانان» دموکراسی را نقد کرد و آرمان‌شهرش را در گروهی وجود «فیلسوف‌شاه» دانست، ارسطو، در سیاست، آن را گونه‌ای از حکمرانی اکثریت دانست که در واقع به معنای حکمرانی فقیران و ضعیفان برای دستیابی به منفعتشان است و هرِدُت نیز «پادشاهی ایران» را از «دموکراسی آتن» برتر می‌دانست. از چند استثنا، مانند «دموکراسی آتن» و «جمهوری روم» که بگذریم، پیش از «جمهوری دموکراتیک آمریکا» در دهه‌های پایانی سده هجدهم و دولت‌های مستعجل دموکراتیک در فرانسه در دهه‌های پایانی سده هجدهم و نیمه نخست سده نوزدهم، تا آغاز تاریخ بشر هیچ نشانی از دموکراسی نمی‌یابیم. «پدران بنیان‌گذار» نخستین جمهوری دموکراتیک در جهان مدرن نیز آشکارا با کژی‌ها و کاستی‌های آن آشنا بودند و آمریکا را نسخه مدرن «جمهوری رومی» می‌دانستند؛ نه «دموکراسی آتنی». جیمز مدیسن، در *فدرالیست شماره ۱۰* در نقد دموکراسی، می‌گوید:

همه‌جا این شکوه‌های مؤدب‌ترین و فرهیخته‌ترین شهروندانمان ... به گوش می‌رسند که حکومت‌های ما بسیار ناپایدارند، که خیر عمومی در کش مکش‌های احزاب رقیب نادیده گرفته می‌شود، و بسیاری از تصمیم‌ها، نه بر پایه قواعد عدالت و حقوق حزب اقلیت بلکه، بر پایه قدرت بیشتر اکثریت پرنفوذ و چیره گرفته می‌شوند (Madison, 2008, p. 49).

«قانون اساسی آمریکا» آشکارا نشان می‌دهد این کشور از الگوهای دیگر زمام‌داری نیز کمک گرفته است. رأی مردم به نمایندگانشان در «مجلس نمایندگان» نمونه زمام‌داری «دموکراتیک»، «مجلس سنا» نمونه زمام‌داری «اریستوکراتیک» و رییس‌جمهور، که آن قدر نیرومند است که می‌تواند رأی نمایندگان را نیز وتو کند، نمونه «پادشاهی» است. دموکراسی از آغاز سده بیستم کم‌کم مورد توجه برخی از جوامع قرار گرفت و این توجه در چارک پایانی این سده و چندسال نخست سده بیست‌ویک به اوج خود رسید. به این ترتیب، دموکراسی در یک دوره سی‌وپنج‌ساله در جهان اوج گرفت اما پس از آن دوران افولش آغاز شد. این افول پیش از بحران کرونا آغاز شده بود و این بحران فقط به آن شتاب داد. فیلسوفان سیاست،

پیش از بحران کرونا نیز، هشدار داده بودند که این نهال نارس، پیش از آنکه به درختی تنومند تبدیل شود، در حال پژمردن است.

فلورین بیبر (Bieber, 2020)، در مقاله «اقتدارگرایی در زمانه ویروس کرونا» که ۳۰ مارس ۲۰۲۰ در *فارن پالیسی* منتشر شد، درباره تأثیر بحران کرونا بر افول دمکراسی و طلوع اقتدارگرایی، می‌گوید این بحران در بلندمدت می‌تواند رهبران خودکامه را کم‌توان کند اما اگر آنها احساس کنند مشروعیتشان بر باد رفته است اقدام‌های اقتدارگرایانه خود را دوجندان می‌کنند و از «وضعیت اضطراری» برای تحکیم قدرتشان استفاده خواهند کرد. او، با اشاره به اینکه جهان پیش از شیوع کرونا هم به سوی تضعیف «دمکراسی» در حرکت بود، به پژوهش «فریدم هائوس» استناد می‌کند که براساس آن پیش از بحران کرونا هم دمکراسی در ۶۴ کشور رنگ باخته بود.

این همان نکته‌ای است که لری دایامند، استاد دانش‌گاه استنفرد که به دلیل پژوهش‌های گسترده‌اش درباره دمکراسی به «آقای دمکراسی» معروف است، در کتاب اخیرش، *تندبادهای خطرناک: نجات دمکراسی از خشم روسی، جاه‌طلبی چینی و خودشیفتگی آمریکایی*، هشدار داده است. او در فصل هفتم کتابش (Diamond, 2019a, pp. 127-146) به «حمله یواشکی چین» اشاره می‌کند و در فصل هشتم (Diamond, 2019a, pp. 147-160) می‌پرسد «آیا مردم دارند ایمانشان را به دمکراسی از دست می‌دهند؟». دایامند می‌گوید «صدای آمریکا چونان پشتیبان حقوق بشر خاموش شده است» (Diamond, 2019a, p. xix) و با اشاره به ترامپ می‌گوید «ما رییس‌جمهوری را برگزیده‌ایم که جهان‌بینی‌اش شعار «اول آمریکا» است، سیاست‌هایش در تحقیر مهاجران و پناهندگان ریشه دارند و جملاتش آکنده از ستایش دیکتاتورهاست» (Diamond, 2019a, p. 4). او، با اشاره به پژوهش‌هایش درباره دمکراسی در کشورهای گوناگون، می‌گوید «پس از یک عمر کار بر روی دمکراسی و ارتقای آن دوست داشتم بتوانم بگویم همه چیز در مسیر درست در حرکت است اما چنین نیست و به همین دلیل نیاز به نگرش این کتاب را درک کردم» (Diamond, 2019a, p. 11). دایامند، با اشاره به وزش تندبادهای مخالف از سوی «دو مرکز رهبری اقتدارگرایی جهانی، یعنی روسیه و چین»، می‌گوید «اگر ایالات متحد جایگاه سنتی خود چونان محور دمکراسی را باز پس نگیرد، ولادمیر پوتین و شی جین‌پینگ و ستایش‌گران‌شان ممکن است خودکامگی را به جریان اصلی سده جدید تبدیل کنند» (Diamond, 2019a, p. 11).

دایامند، در مقاله «بحران جهانی دمکراسی» که می‌ماه ۲۰۱۹ در *وال استریت جورنال* منتشر

شد، می‌گوید:

در میان کشورهایی که بیش از یک میلیون جمعیت داشتند، در ۱۹۰۰ ۱۱ دموکراسی، در ۱۹۲۰ ۲۰ دموکراسی و در ۱۹۷۴ ۲۹ دموکراسی وجود داشت و دموکراسی فقط در چارک پایانی سده پیش به شیوه برجسته زمامداری در جهان تبدیل شده است. تا ۱۹۹۳ شمار دموکراسی‌ها به ۷۷ رسید و این نخستین بار در تاریخ جهان بود که در شمار زیادی از کشورهایی که دست کم یک میلیون جمعیت داشتند دموکراسی حکم‌فرما بود. تا ۲۰۰۶ تعداد دموکراسی‌ها به ۸۶ عدد رسید (Diamond, 2019b).

او، با اشاره به بدبینی‌اش درباره ادامه رشد دموکراسی و خطر سربرآوردن اقتدارگرایی، می‌گوید: «اما اینک ما در زمان خطرناکی هستیم. دموکراسی با بحرانی جهانی روبه‌رو است. دوازده سال پیاپی است که ما شاهد فرسایش تدریجی استانداردهای حقوق سیاسی و آزادی‌های مدنی در جهان هستیم» (Diamond, 2019b). دایماند، با اشاره به پژوهش «فریدم هائوس»، می‌گوید هر سال شمار کشورهایی که دموکراسی را از دست می‌دهند از شمار کشورهایی که آن را به دست می‌آورند بیشتر می‌شود و در دهه پیش، از هر شش دموکراسی یکی از بین رفته است (Diamond, 2019b).

اقتدارگرایی

اقتدارگرایی گستره گسترده‌ای از گونه‌های گوناگون زمامداری را در بر می‌گیرد که براساس اقتدار یک دولت خودکامه شکل گرفته‌اند. «ویژگی مشترک دولت‌های اقتدارگرا عبارت است از اجبار به اطاعت از قدرت مرکزی به‌بهای چشم پوشیدن از آزادی‌های شخصی» (Linz, 2001, p. 57) و ویژگی‌های اصلی اقتدارگرایی عبارتند از «کم‌بود تکثر سیاسی، فقدان یا ناکافی بودن نهادهای دموکراتیک، انکار یا عدم‌ضمانت اجرایی حقوق بنیادین، کم‌بود یا فقدان تفکیک و استقلال قوا در قانون اساسی و سرکوب سازمان‌های مردم‌نهاد» (Tóth, 2017).

«از منظر هنجاری، اقتدارگرایی هم در تضاد با دموکراسی لیبرال و هم در تضاد با دموکراسی مبتنی بر قانون اساسی است» (Kis, 2003, pp. ix-x). درک تفاوت «اقتدارگرایی» با «دموکراسی لیبرال» و «دموکراسی مبتنی بر قانون اساسی» برای فهم آن راه‌گشاست:

در دموکراسی لیبرال، پاره‌ای از ارزش‌ها و اصول (آزادی، برابری، خودآیینی، اداره جمعی امور و حق مشارکت برابر در تصمیم‌گیری‌های سیاسی) بسیار ارزش‌مندند اما در اقتدارگرایی اولویت یا با ارزش‌های دیگر (مانند ایدئولوژی رسمی یا هنجارهای سنتی یک دین خاص) است یا با تصمیم‌گیری پراگماتیک (ذهنیت دیوان‌سالار سیستم‌های نظامی) (Tóth: 2017).

در دمکراسی مبتنی بر قانون اساسی، قانون اساسی هم در اجرای قوانین و هم در تدوین آنها حرف اول را می‌زند، انتخابات آزاد و منصفانه به‌طور منظم برگزار می‌شوند، نمایندگان منتخب مردم قانون‌گذاری می‌کنند، قدرت‌های دولتی محدودند و نهادهای قضایی لویح حقوقی را اجرا می‌کنند. این در حالی است که در نظام‌های اقتدارگرا دولت، یا براساس متن قانون اساسی یا به‌طور تلویحی و نانوشته، دارای قدرت نامحدود و بی‌کران است (Tóth: 2017).

درک تفاوت نظام «اقتدارگرا» با نظام «توتالیتر» نیز برای فهم آن راه‌گشاست. «دمکراسی با خودکامگی فرق دارد اما در نظام‌های خودکامه نیز نظام‌های اقتدارگرا و توتالیتر [از لحاظ میزان خودکامگی] با هم فرق دارند» (Linz, 1975, P. 175). هانا آرنت، در تعریف نظام توتالیتر، بر چند ویژگی تأکید می‌کند: «فرمان‌روایی با قدرت مطلق، اعمال اجبار از طریق خشونت، وجود یک ایدئولوژی با توان بالای بسیج نیروهای مردمی، دل‌دادگی کامل مردم به حکومت، نظام تک‌حزبی و نظامی‌گرایی» (Arendt, 2004, p. 565). آرنت به‌خوبی به دو ویژگی مهم نظام‌های توتالیتر اشاره می‌کند که در نظام‌های اقتدارگرا به پررنگی نظام‌های توتالیتر نیستند: «وجود یک ایدئولوژی با توان بالای بسیج نیروهای مردمی» و «دل‌دادگی کامل مردم به حکومت». این دو ویژگی بر گستره و ژرفای نفوذ نظام‌های توتالیتر می‌افزاید و آنها را نیرومندتر می‌کند. نظام‌های اقتدارگرا، برای اجرای تصمیم‌هایشان، یا باید به اعمال خشونت بیشتری روی آورند یا باید دل مردم را به دست آورند. این در حالی است که نظام‌های توتالیتر، به‌دلیل وجود این دو ویژگی، مجبور به انجام این کارها نیستند. در دوران ما از یک سو، «اقتدارگرایی»، در بسیاری از کشورها، لباس «دمکراسی» به تن کرده است و از سوی دیگر، «دمکراسی»‌هایی که به دست زمامداران «پوپولیست»، «خودکامه» و «اقتدارگرا»، مانند داند ترامپ در آمریکا، ژائیر بُلَسُنارو در برزیل و بوریس جانسن در بریتانیا، افتاده‌اند با پوشش «دمکراسی» شیوه‌های «اقتدارگرایانه» را در پیش گرفته‌اند. اُزان وارل، استاد حقوق «مدرسه حقوق لوییس و کلارک» در مقاله «اقتدارگرایی یواشکی»، می‌گوید:

اقتدارگرایی مدت‌هاست در حال دگردیسی است. اقتدارگرایان، در طول تاریخ، مخالفان را آشکارا، با خشونت، آزاروآذیت و تبدیل حاکمیت قانون به حاکمیت دائمی خودشان، سرکوب می‌کردند. پس از جنگ سرد، شیوه‌های اقتدارگرایانه سرکوب تغییرشکل دادند و نسل جدید اقتدارگرایان آموختند چگونه، با به‌کارگیری سازوکارهای رژیم‌های دمکراتیک، قدرتشان را دائمی کنند. برای این کار، آنها بر رویه‌های سرکوب‌گرایانه خود نقاب قانون و رنگ‌ولعاب مشروعیت زدند. در نتیجه، تشخیص و

حذف رویه‌های ضددمکراتیک نظام‌های اقتدارگرای جدید دشوارتر شده است (Varol, 2015, p. 1673).

کارنامه کشورهای دمکراتیک در مبارزه با بحران کرونا

دمکراسی‌های ناکام

آمریکا

در ۲۶ می‌ماه ۲۰۲۰، شمار جان‌باختگان کرونا در آمریکا از شمار نظامیان آمریکایی که در طول ۴۴ سال در جنگ با کره، ویتنام، عراق و افغانستان جانشان را از دست دادند فراتر رفت. بنا بر آمار رسمی، تا دهه پایانی ژوئن ۲۰۲۰، ۲۲۹۵۴۵۹ نفر در آمریکا به کرونا مبتلا شده و ۱۲۱۳۹۲ نفر جان باخته‌اند. بنا بر این آمار، آمریکا، در شمار مبتلایان و جان‌باختگان، با فاصله کشور نخست دنیاست. به همین دلیل، پاره‌ای از اندیش‌مندان سیاسی، همچون آچاریا، بر این باورند که تصویر آمریکا، چونان کشور [دمکراتیک] در مانده‌ای که بزرگ‌ترین اقتصاد و ارتش دنیا را دارد، در تضاد آشکار با این شعار ترامپ است که «آمریکا را دوباره عظمت بخشیم»^۱ (Acharya, 2020). این یکی از شعارهای اصلی ترامپ در مبارزات انتخاباتی سال ۲۰۱۶ بود. آچاریا، که مقاله‌اش چندین هفته پیش از انتشار این آمار منتشر شده است، با بیان اینکه پیش از شیوع کرونا نیز نسبت به این نکته هشدار داده شده بود، می‌گوید شاید ترامپ به افکار عمومی بین‌المللی چندان اهمیت ندهد اما بسیاری از آمریکایی‌ها احساس استیصال می‌کنند و همه اینها شاید میخ دیگری بر تابوت «نظم لیبرال بین‌المللی» باشد که «به دلیل سیاست‌ها و پوپولیسم غربی ترامپ به تلو تلو خوردن افتاده است». او، با طرح این پرسش که آیا چین از این بحران سود خواهد برد، می‌گوید این بحران مدل‌های سیاسی و اقتصادی ایالات متحد و چین را در کانون توجه جهانی قرار داده است و هر که از آن سربلند خارج شود، اعتبار بیشتری کسب خواهد کرد. آچاریا می‌گوید این احتمال وجود دارد که پیامدهای اقتصادی کرونا بر آمریکا از چین شدیدتر باشد و اگر این اتفاق رخ دهد «تغییر قانون قدرت از غرب به شرق، سرعت خواهد گرفت». او بر این باور است که فقدان قدرت نرم و سخت آمریکا «انتقال به نظم پس‌آمریکایی را سریع‌تر خواهد کرد» (Acharya, 2020).

برزیل و بریتانیا

بُلسنارو رییس‌جمهور برزیل و جانسن نخست‌وزیر بریتانیا آن قدر، در شیوه اداره کشور، همانند ترامپ هستند که حتی پیش از آغاز بحران کرونا آنها را به ترتیب ترامپ برزیل و ترامپ بریتانیا می‌نامیدند. تا دهه پایانی ژوئن ۲۰۲۰، همچنان برزیل دومین کشور و بریتانیا سومین کشور جهان

(و نخستین کشور اروپا)، از لحاظ شمار مبتلایان و درگذشتگان، است و بنا بر آمار رسمی، در برزیل ۱۰۳۸۵۶۸ و در بریتانیا ۳۰۱۸۱۵ نفر مبتلا شده و به ترتیب ۴۹۰۹۰ و ۴۲۴۶۱ نفر جان باخته‌اند. استفن گری و اندرو مک‌اسکیل، در گزارش ویژه‌ای که پنجم می‌ماه در رویترز منتشر شد (Grey & MacAskill, 2020)، می‌گویند با وجود وعده دولت انگلیس برای مراقبت و محافظت از افراد مسن و آسیب‌پذیر در برابر این بیماری مهلک، شوراها محلی در نقاط مختلف این کشور می‌گویند ابزارهای لازم برای اجرای این برنامه را ندارند. از سوی دیگر، سیاست‌های دولت برای جلوگیری از تکمیل ظرفیت بیمارستان‌ها باعث سنگین‌تر شدن بار مسئولیت خانه‌های مراقبت، مانند خانه‌های سال‌مندان، شده است. اندرو نایت، مدیر اجرایی این خدمات در کریوکی (CareUK) که شرکت خصوصی گراونده خانه مراقبت «الیزبت لادج» در انفیلد در شمال لندن است، می‌گوید نخستین آزمایش تشخیص کرونا در ۲۹ آوریل (دو هفته پیش از این گزارش) و ۳۴ روز پس از مشاهده نخستین مورد مشکوک انجام شد. او می‌گوید: «دولت آن قدر به درخواست آزمایش دیر پاسخ داد که دیگر هیچ تأثیر معناداری بر دور نگه داشتن ویروس از خانه‌های ما نداشت.» بیشتر مدیران خانه‌های مراقبت در انگلیس معتقدند آمار جان‌باختگان بسیار کمتر از تعداد واقعی درگذشتگان است زیرا کم‌بود کیت باعث می‌شود نتوان به تعداد واقعی درگذشتگان پی برد. در ده هفته پیش از شیوع ویروس، از جمله در اوج فصل آنفولانزا، به‌طور میانگین ۲۶۳۵ نفر در خانه‌های مراقبت در انگلیس و ویلز، جان می‌باختند، تا ۲۴ آوریل، این آمار هفتگی به ۷۹۱۱ نفر افزایش یافت و بنا بر محاسبات رویترز، کرونا آمار درگذشتگان هفتگی در خانه‌های مراقبت را به ۱۲۷۰۰ نفر افزایش داد (Grey & MacAskill, 2020).

دمکراسی‌های کام‌یاب

با وجود ناکامی مثال‌زدنی آمریکا، برزیل و بریتانیا، برخی از کشورهای دمکراتیک، مانند آلمان در اروپا، نوزلند در اقیانوسیه و برخی از دمکراسی‌های شرق آسیا، در مهار بحران کرونا کارنامه کام‌یابی داشتند. به گزارش سی.ان.ان (Westcott, 2020)، جاسیندا آردن، نخست‌وزیر نوزلند در ۷ ژوئن ۲۰۲۰، با اعلام اینکه در ۱۷ روز گذشته هیچ مورد جدیدی از ابتلا به ویروس گزارش نشده است، از لغو «فاصله‌گذاری اجتماعی»، بازگشایی همه مدارس و کسب‌وکارها، لغو محدودیت‌های سفرهای داخلی خبر داد. با وجود این، بنا بر اعلام «وزارت بهداشت نوزلند» در ۱۶ ژوئن ۲۰۲۰، برای نخستین بار پس از سه هفته، آزمایش کرونای دو زن نوزلندی که از بریتانیا به این کشور سفر کرده بودند مثبت اعلام شد (Jeong, 2020). کره جنوبی و تایوان نیز از کشورهای دمکراتیک کام‌یاب در مهار بحران کرونا هستند. کاندنی، پژوهش‌گر «چتم هائوس» (Kundani, 2020)، می‌گوید هنوز معلوم نیست چرا دمکراسی‌های شرق آسیا توانسته‌اند این قدر خوب عمل

کنند؛ به‌ویژه به این دلیل که شیوه هر کدام از آنها در مبارزه با ویروس متفاوت است. برخی از آنها بی‌درنگ به محدودیت‌های مسافرتی و قرنطینه روی آوردند (مثلاً تایوان همه پروازها از چین را تعلیق کرد و پس از آن ورود چینی‌ها و مردم کشورهای دیگری را که ویروس در آنها شیوع یافته بود منع کرد) اما برخی دیگر، مانند کره جنوبی، از تست‌های بسیار زیاد استفاده و با جمع‌آوری اطلاعات شخصی‌ای که شهروندان در اختیارشان گذاشتند، ارتباط افراد مبتلا با دیگران را ردیابی کردند.

کاندنی بر این باور است که دموکراسی‌های شرق آسیا «ته‌مانده اقتدارگرایانه» ای دارند که در واکنش اولیه به بحران به دادشان رسید. او می‌گوید کره جنوبی و تایوان یقیناً دموکراسی‌های چابک و چالاک‌اند اما، در سنجش با بسیاری از کشورهای اروپایی، دموکراسی‌های نوپایی شمرده می‌شوند. در نتیجه، ممکن است رابطه شهروندان با دولت در این کشورها متفاوت باشد و با تمایل بیشتری محدودیت‌های ناگهانی بر «آزادی» را بپذیرند. از این رو، او می‌گوید نمی‌توان این همه‌گیری را چالشی برای «دموکراسی»، به‌خودی‌خود، دانست و به‌طور خاص چالشی برای «دموکراسی لیبرال» است - به عبارت دیگر، چالش برای نظامی است که از «حقوق بنیادین غیرقابل نقض» مانند «آزادی گردهمایی» و «آزادی بیان»، برخوردار است. کاندنی می‌گوید اینک شاید دیگر نتوان حدوسطی میان این «حقوق بنیادین» و «امنیت» یافت - و پس از تجربه کرونا بسیاری از شهروندان ممکن است «امنیت» را برگزینند. او می‌گوید حتی پیش از ویروس کرونا نیز مباحث بسیاری درباره بحران «دموکراسی لیبرال» مطرح شده بودند و به‌طور خاص این بحث مطرح شده بود که آیا ممکن است «دموکراسی» و «لیبرالیسم»، که سال‌ها دوشادوش هم بوده‌اند، از هم جدا شوند (Kundani, 2020).

«دموکراسی لیبرال»

در دوران مدرن، «دموکراسی» و «لیبرالیسم» سال‌ها دوشادوش هم بودند و «دموکراسی»، به‌ویژه در غرب، به‌معنای «دموکراسی لیبرال» بود. «انتخابات آزاد و منصفانه» ویژگی اصلی «دموکراسی» اند اما «لیبرالیسم» ارزش‌های دیگری را نیز بر صدر می‌نشانند و قدر می‌نهد. تحلیل دقیق «لیبرالیسم» در گروهی تقسیم آن به حوزه‌های مختلف است. «لیبرالیسم»، در «حوزه شخصی»، به «خودآیینی» باور دارد. برپایه این اصل، آدمی مالک تام و تمام ذهن و بدن خویش است و امور مرضی‌الطرفین هیچ ربطی به «اخلاق» و «قانون» ندارند. پیامدهای این اصل در «قانون جزا» بسیار مهم هستند.

«لیبرالیزم»، در «قانون جزا»، «اصل آزار» را، برای «جرمانگاری» و دخالت دولت، «معتبر» و اصل‌های «رنجش»، «بزرگ‌تری کردن» و «اخلاق‌گرایی» را «نامعتبر» می‌داند.^۲

جوئل فاینبرگ (۲۰۰۴-۱۹۲۶)، استاد پیشین «فلسفه حقوق» دانش‌گاه آرژونا، یکی از بزرگ‌ترین نظریه‌پردازان این حوزه و مجموعه چهارجلدی او، *مرزهای اخلاقی قانون جزا*، اثری بی‌مانند است. فاینبرگ، در این حوزه، آن‌قدر صاحب‌نظر و تأثیرگذار است که «کتابخانه کنگره» (Library of Congress, n.d.) او را «یکی از تأثیرگذارترین شخصیت‌ها بر نظام قضایی آمریکا در پنجاه سال گذشته» می‌داند؛ کیت لِرر، استاد و مدیر گروه فلسفه دانش‌گاه آرژونا، می‌گوید «توانایی او در ایجاد ارتباط میان حقوق و اخلاق و فلسفه اخلاق، فلسفه حقوق را به جریان اصلی تبدیل کرد» و «حوزه جدیدی را خلق کرد که به قانون توجه حقوق‌دانان و فیلسوفان تبدیل شد» (Harrison, 2004)؛ جودی اس. کراوس، استاد حقوق و فلسفه دانش‌گاه ویرجینیا، می‌گوید «او شیوه اندیشیدن مردم را به امور تغییر داد» (Lehmann-Haup, 2004)؛ و تامس نیگل، استاد دانش‌گاه حقوق دانش‌گاه نیویورک، مجموعه چهارجلدی او را «یکی از برجسته‌ترین آثار در زمینه فلسفه حقوق» می‌داند (Lehmann-Haup, 2004). تحلیل دقیق فاینبرگ از «لیبرالیزم» در اثر چهارجلدی و کتاب‌ها و مقاله‌های دیگرش دارای یک ویژگی یگانه است. او «لیبرالیزم» را، نه به‌طور انتزاعی بلکه، کاملاً انضمامی و ملموس تحلیل کرده است:

بسیاری [از مفسران] بر این نکته تأکید کرده‌اند که کتاب‌ها و مقاله‌های فاینبرگ فلسفه اخلاق و فلسفه حقوق لیبرال را به بهترین نحو تحلیل می‌کنند. باوجوداین، آنها غالباً قدر این نکته را ندانسته‌اند که اثر فاینبرگ چیزی را ارایه کرده است که برخی از پرسروصداترین منتقدان معاصر لیبرالیزم گمان می‌کنند با لیبرالیزم ناسازگار است: تحلیلی بسیار ملموس و انضمامی از نگرش لیبرال که در فرهنگ و رویه‌های رایج یک جامعه مشخص ریشه دارد؛ نه در مفهوم انتزاعی و غیرتاریخی فاعل اخلاقی (Buchanan & Coleman, 1994, p. vii).

به باور فاینبرگ، در حوزه «محدودیت‌های اخلاقی حقوق جزا» «لیبرال» کسی است که «آن‌قدر به آزادی متعهد است که می‌خواهد تا آنجا که می‌تواند اصول محدودکننده آزادی را کم کند» (Feinberg, 1984, p. 14). فاینبرگ، در دو جمله زیر به‌خوبی تأکید صرف «لیبرالیزم» بر «اصل آزار» را نشان می‌دهد:

هیچ نظریه‌پرداز اسم‌ورسم‌داری منکر اعتبار اصل آزار نیست، اما نظریه‌پرداز لیبرال ترجیح می‌دهد تا آنجا که می‌تواند اصل آزار را تنها اصل قانونی برای دخالت دولت بداند

و به جز این اصل، هر اصل و مبنای دیگری برای دخالت دولت را نامعتبر می‌داند (Feinberg, 1984, p. 14).

از منظر محتوای این اثر [محدودیت‌های اخلاقی قانون جزا] لیبرالیسم نگرشی است که، با تعریف و تشریح دقیق اصل آزار و اصل رنجش و تفکیک اصل رنجش از اصل آزار، دلایل معتبر اخلاقی برای محدودیت‌های کیفری را واکاوی می‌کند و در جرم‌انگاری هیچ ارزشی برای ملاحظات اخلاقی و مبتنی بر بزرگ‌تری کردن قایل نیست (Feinberg, 1984, pp. 14-15).

اعتبار صرف «اصل آزار» و نامعتبر دانستن مبنای دیگر برای دخالت دولت به «حقوق و آزادی‌های مدنی و سیاسی» «فردی» - مانند «حق آزادی بیان»، «حق آزادی انتخاب دین» و «حق آزادی مالکیت» - و «جمعی» - مانند «حق آزادی گردهمایی»، «جامعه مدنی»، «تکثر سیاسی»، «نهادهای دمکراتیک» و «سازمان‌های مردم‌نهاد» - می‌انجامد. «لیبرالیسم»، همچنین، به «برابری وضعیت و فرصت‌های برابر سیاسی» - نه «برابری نتیجه» - باور دارد. در نتیجه، «حاکمیت جمعی» و «حق مشارکت برابر و آزادانه در تصمیم‌گیری‌های سیاسی» نیز از ارزش‌های «لیبرالیسم» هستند. در «حوزه زمام‌داری»، «لیبرالیسم» حکومت را پاس‌دار این حقوق و «تفکیک و موازنه قوا» را ضروری می‌داند.

«دمکراسی» ای که این ارزش‌ها را پاس‌بدارد «دمکراسی لیبرال» نامیده می‌شود. با وجود این، «دمکراسی» لزوماً به معنای «لیبرالیسم» نیست و «دمکراسی»‌هایی که باورها، اصول و ارزش‌های «لیبرالیسم» را پاس نمی‌دارند «دمکراسی غیرلیبرال» نامیده می‌شوند. فرید زکریا (Zakaria, 1997: 22) از نخستین کسانی بود، که با الهام از سخنان ریچارد هالبروک دیپلمات آمریکایی در انتخابات سپتامبر ۱۹۹۶ در بوسنی، این اصطلاح را به کار برد. او، در مقاله «طلوع دمکراسی غیرلیبرال»، می‌گوید «از پرو تا منطقه خودمختار فلسطین، از سیرالئون تا اسلواکی و از پاکستان تا فیلیپین، شاهد طلوع پدیده ناراحت‌کننده‌ای هستیم - دمکراسی غیرلیبرال» (Zakaria, 1997: 22). زکریا می‌گوید:

تشخیص این مشکل دشوار بود زیرا دمکراسی در غرب تقریباً تا یک سده معنایی جز دمکراسی لیبرال نداشت - نظام سیاسی‌ای که ویژگی اصلی آن افزون بر انتخابات آزاد و منصفانه، حاکمیت قانون، تفکیک قوا و پاس‌داری از آزادی‌های بنیادین، همچون آزادی بیان، گردهمایی، دین و مالکیت بود (Zakaria, 1997: 22).

«دمکراسی غیرلیبرال» مشروعیتش را از انتخابات منظم و نیمه‌رقابتی به دست می‌آورد اما زمام‌داران حقوق و آزادی‌های شهروندان را پاس نمی‌دارند. کاندنی (Kundani, 2020) سنگاپور و مجارستان را نمونه «دمکراسی غیرلیبرال» می‌داند و می‌گوید ویکتور اُربن، نخست‌وزیر مجارستان، در رویارویی با بحران کرونا، همانند دیگر کشورهای اروپایی «وضعیت اضطراری» اعلام کرد اما به این اکتفا نکرد و سراغ وضع قوانینی رفت که به او اجازه می‌دهند حتی کسانی را که اطلاعات نادرست منتشر می‌کنند دست‌گیر کند.

تأثیر بحران کرونا بر شدت افول «دمکراسی لیبرال»

دایامند، در مقاله‌ای که ۱۶ آوریل ۲۰۲۰ در *آتلانتیک* منتشر شد، با بیان اینکه «مصیبت گوید» - ۱۹ در آمریکا مانعی برای دمکراسی است» می‌گوید:

اگر شهروندان ایمانشان را به مشروعیت دمکراسی، چونان بهترین شیوه زمام‌داری، از دست بدهند - اگر نهادهایشان نتوانند در طول بحران عمل کرد خوبی داشته باشند و به‌ویژه اگر این نگرش که رژیم‌های اقتدارگرا بحران را «بهتر» اداره می‌کنند جا بیفتد - بسیاری از دمکراسی‌ها با ریسک بالای شکست روبه‌رو خواهند شد (Diamond, 2020a).

دایامند (Diamond, 2020b)، در مقاله دیگری با نام «آیا آمریکا در ۲۰۲۰ دمکراسی باقی می‌ماند؟» که ۲۴ آوریل ۲۰۲۰ در *آمریکن اینترست* منتشر شد، می‌گوید به‌عنوان یک پژوهش‌گر دمکراسی بر این باور است که آمریکا نخستین بار در ۱۹۶۵، با تصویب قانون حق رأی که موانع نژادی برای رأی دادن را برداشت، به دمکراسی تبدیل شد. اینک، پس از قتل جُرج فلوید، شهروند آمریکایی آفریقایی‌تبار به‌دست پلیس آمریکا و جنبش «جان سیاهان مهم است»^۳ که افزون بر آمریکا در اروپا و اقیانوسیه نیز بر خاسته است، می‌توان از دایامند پرسید آیا واقعاً ملاک‌هایش برای دمکراسی در ۱۹۶۵ در آمریکا متحقق شده‌اند یا هنوز هم نمی‌توان آمریکا را کشوری دمکراتیک دانست. افزون بر دایامند، بسیاری از فیلسوفان سیاست هشدار داده‌اند سیاست‌های ترامپ و پشتیبانانش می‌توانند آمریکا را به یک کشور کاملاً خودکامه تبدیل کنند. دایامند، در همین مقاله، می‌گوید در کتاب *تندبادهای خطرناک* توضیح داده است مؤلفه‌های «دمکراسی لیبرال» در آمریکا در چند سال گذشته رو به افول بوده‌اند. او، در ادامه، می‌گوید در چهارمین سال ریاست جمهوری ترامپ در اوج بدترین بحران ملی و جهانی که از جنگ جهانی دوم بی‌سابقه است، دلایل بیشتری برای نگرانی درباره افول «دمکراسی لیبرال» و مؤلفه‌های آن در آمریکا وجود دارند. او به مقاله‌ای

اشاره می‌کند که حسین ابییش (Ibish, 2020)، ۱۲ آوریل ۲۰۲۰ در *آپنی‌یز*، نوشته است. ابییش، در آن مقاله، می‌پرسد «آیا آمریکای دانلد ترامپ به‌سوی دمکراسی غیرلیبرال در حال حرکت است؟» و در پاسخ می‌گوید «پاسخ کوتاه به این پرسش خیر است اما کشور با گونه جدیدی از چالش سیاسی روبه‌رو شده است.»

در بحران کرونا، دوگانه «امنیت یا آزادی» به‌طور ملموس‌تری مطرح شد. این دوگانه به دوگانه «سلامت یا آزادی» تبدیل و باعث طرح دو پرسش جدی و ملموس شد:

الف. اولویت با «سلامت جامعه» است یا «آزادی کسب‌وکار و گردهمایی»؟

ب. اولویت با «سلامت جامعه» است یا «حریم خصوصی افراد»؟

با بررسی شرایط ملموس و دلایل پشتیبانان هر دو طیف درمی‌یابیم:

الف. «حد وسط در دمکراسی لیبرال»: «دمکراسی لیبرال»، برای پاس‌داری از جان و آسایش شهروندان، دست‌کم هنگام «بحران»هایی همچون «همه‌گیری» و «جنگ»، باید به «حد وسط» یا «نقطه بهینه»ای میان دوسوی این محور دست یابد.

ب. «دمکراسی غیرلیبرال یا اقتدارگرا»: زمام‌داران «دمکراسی لیبرال» ممکن است با استفاده از «وضعیت اضطراری موقت» کم‌کم آن را به «وضعیت رایج و همیشگی» تبدیل کنند و به‌سوی «دمکراسی غیرلیبرال یا اقتدارگرا»یی گام بردارند که در آن مردم نمایندگانشان را با روش‌های دمکراتیک برمی‌گزینند اما «آزادی و حقوق»شان پاس داشته نمی‌شوند.

«سلامت جامعه» یا «آزادی کسب‌وکار و گردهمایی»؟

در بحران کرونا، این پرسش، به‌طور ملموس درباره ادامه یا لغو «قرنطینه» مطرح شد. کسانی که اولویت را به «سلامت جامعه» می‌دهند پشتیبان «ادامه قرنطینه» و کسانی که اولویت را به «آزادی افراد» می‌دهند پشتیبان «لغو قرنطینه» هستند. قرنطینه به سقوط سهام شرکت‌ها در بورس‌های معتبر و ورشکستگی بسیاری از شرکت‌های بزرگ و کسب‌وکارهای کوچک انجامیده است و میلیون‌ها نفر کارشان را از دست داده‌اند. پشتیبانان لغو قرنطینه، با پافشاری بر این نکته که صرف‌ماندن در خانه باعث صاف شدن منحنی ابتلا نمی‌شود و تولید انبوه واکسن، در بهترین حالت، تا پیش از بهار ۲۰۲۱ ممکن نیست و اشاره به افرادی که نمی‌توانند در این شرایط خوراک تهیه کنند، سلامت روانشان تهدید شده است، ماندن در خانه برایشان به‌معنای افزایش خشونت‌های خانگی است و محکوم کردنشان به ماندن در خانه تفاوتی با محکوم کردنشان به زندان ندارد، می‌گویند لغو قرنطینه لازم است. آنها می‌گویند نمی‌توان از ترس مرگ خودکشی کرد و اقتصاد باید بازگشایی شود.

پشتیبانان ادامه قرنطینه این روش را نادرست و باعث ابتلای میلیون‌ها انسان می‌دانند اما روش آنها نیز نمی‌تواند تا ابد ادامه یابد و باعث فروپاشی اقتصادی و گرسنگی و مرگ میلیون‌ها نفر می‌شود. به باور نیکلاس لاکر، استاد ویروس‌شناسی دانشگاه ساری، «تا هنگامی که تست‌های گسترده انجام نشده‌اند، نباید قرنطینه را لغو کرد» (Kirkpatrick & Bradley, 2020). پل رومر (Romer, 2020)، برنده «جایزه نوبل اقتصاد» که از پشتیبانان ادامه قرنطینه است، نیز می‌گوید اقتصاد و زندگی برای بازگشت به شرایط عادی مستلزم انجام آزمایش‌های بسیار زیاد با به‌کارگیری کیت‌های تشخیص است. او می‌گوید هرکس که علایم دارد باید «مثبت» تلقی و بی‌درنگ قرنطینه شود. رومر می‌گوید این کار در گروهی اراده جمعی، سیاسی و صنعتی دولتهاست که از «جنگ جهانی دوم» تاکنون بی‌سابقه است. او، برای عملی شدن طرحش، پیش‌نهاد می‌کند ابرکارخانه‌هایی برای تولید انبوه کیت‌های آزمایش‌گاهی راه‌اندازی شوند و دست‌کم یک وزیر به وزرای کابینه افزوده شود.

جانتن فریدلند، در مقاله «پایان قرنطینه در گروهی یک تصمیم سیاسی بزرگ است» که ۱۷ آوریل ۲۰۲۰ در گاردین منتشر شد، با اشاره به پیش‌نهاد رومر، می‌گوید تا زمان کشف واکسن، تنها راه «آزمایش، ردیابی و ایزوله کردن» و این کار نیازمند اراده سیاسی دولتها و سرمایه‌گذاری است. او، در توضیح راه‌حل خود و طرح پیش‌نهادی رومر، از «موقعیت خیالی» زیر استفاده می‌کند:

فرض کنید خانواده‌ای، در سفری تفریحی به یک جنگل بزرگ، ناگهان خرس بزرگ و گرسنه‌ای را می‌بینند و مجبور می‌شوند در یک کلبه چوبی کوچک پناه بگیرند. فرض کنید کسی برای کمک نیاید و آنها مجبور شوند چندین هفته در پناه‌گاه خود بمانند. در چنین شرایطی، پرسش اصلی برای آنها این نیست که «کی می‌توانند از پناه‌گاه خود خارج شوند» بلکه این است که «کی امنیت خواهند داشت.» پاسخ به هر یک از این دو پرسش نیز در گروهی پاسخ به این پرسش‌هاست که «آیا خرس رفته است؟» و «اگر این‌گونه نباشد، آیا ما اسلحه‌ای برای نابود کردن آن یا دست‌کم محافظت از خود داریم (Freedland, 2020)؟»

این در حالی است که یوری آلون، رون میلو و اران یاشیو (Alon et al., 2020)، در مقاله‌ای که یازدهم می‌ماه ۲۰۲۰ در نیویورک تایمز نوشته‌اند با بیان اینکه «تعطیلی‌های کرونا ادامه‌دار شده است» و «چند ماه است که بسیاری از کسب‌وکارها برای جلوگیری از شیوع بیماری کرونا تعطیل شده‌اند»، می‌گویند «بسیاری از دولت‌مردان جهان به این جمع‌بندی رسیده‌اند که ادامه این تعطیلی‌ها دیگر ممکن نیست.»

«سلامت جامعه» یا «حریم خصوصی افراد»؟

پس از شیوع کرونا، بسیاری از کشورها به «کنترل هوش‌مند» در مکان‌های پررفت‌وآمد روی آوردند. شرکت‌های بزرگ اپلیکیشن‌هایی را برای «ردیابی» طراحی کردند که، افزون بر شناسایی رفت‌وآمدهای افراد، می‌توانند دمای بدن، ضربان قلب و فشار خون آنها، را جمع‌آوری و مخابره کنند. این تکنولوژی‌ها باعث طرح گونه جدیدی از دوگانه «امنیت یا آزادی» شدند: آیا دولت‌های دمکراتیک می‌توانند، دست کم در شرایط خاصی مانند جنگ و بحران، برای حفاظت از «سلامت» شهروندانشان با اعلام «وضعیت اضطراری»، از پاره‌ای از روش‌های «اقتدارگرایانه» استفاده و «آزادی» و «حریم خصوصی» آنها را نقض کنند؟

نوآم چامسکی (Chomsky, 2020)، با ابراز نگرانی از پیامدهای ورود به دورانی که آن را «جاسوسی دیجیتال» می‌نامد، می‌گوید نظامی با نام «اینترنت اشیاء» در حال پدیدار شدن است که فرد با استفاده از آن می‌تواند هنگام رانندگی اجاق‌گاز خانه‌اش را روشن کند اما درعین‌حال اطلاعاتش به شرکت‌های بزرگ و دولت‌ها فرستاده می‌شوند و به آنها توان «جاسوسی» می‌دهد. چامسکی، با ابراز نگرانی از حرکت جهان به سوی «الگوی چینی»، می‌گوید این اپلیکیشن‌ها وضعیت را تبدیل به چیزی شبیه به چین می‌کند. باوجوداین، او می‌گوید در دوران تهدید ویروس، اعطای این قدرت می‌تواند موجه باشد زیرا در زمان جنگ اعطای اختیار به حکومت برای کنترل لازم است؛ اما این کار نباید دائمی شود.

از سوی دیگر، برخی دیگر از اندیش‌مندان می‌گویند جمع‌آوری این اطلاعات، افزون بر کنترل بحران کرونا، برای خود افراد نیز می‌تواند «مفید» باشد. یووال نوح هراری (Harari, 2020)، فیلسوف و مورخ علم‌گرا، با بیان اینکه این اپلیکیشن‌ها به افراد برای انتخاب گزینه درست کمک می‌کنند، می‌گوید این اپلیکیشن‌ها «بزرگ‌ترین دستاورد تکنولوژیک بشر در سده بیست‌ویکم» خواهند بود. هراری، درباره خطرهای «امنیتی» این اپلیکیشن‌ها، می‌گوید، برای جلوگیری از هرگونه سوءاستفاده، باید «نظارت» کافی وجود داشته باشد و این اطلاعات در دست پلیس و نهادهای امنیتی قرار نگیرند.

فلورین بیبر (Bieber, 2020)، با اشاره به «اقدام‌های اقتدارگرایانه» کشورها، مانند قرنطینه، مانور سربازان با ماشین‌های نظامی در شهرها، پراکنده کردن گردهمایی‌ها از سوی پلیس، قدرت متمرکز قوه مجریه و از بین رفتن «تفکیک و موازنه قوا»، می‌گوید اکنون بسیاری از کشورها در مقایسه با پیش از مارس ۲۰۲۰ بسیار کمتر «دمکراتیک» شده‌اند. او می‌گوید همه این کارها اکنون «طبیعی» و «روا» به نظر می‌آیند اما ممکن است آنچه اکنون «موقتی» است به امری «عادی» و «پایدار» تبدیل شود و خطر همین‌جاست. هشدار بیبر کاملاً به‌جاست زیرا مردم ممکن است،

همان‌گونه که پس از ۱۱ سپتامبر به بازرسی بدنی در فروشگاه‌ها عادت کردند، به این شیوه‌های «امنیتی» و «اقتدارگرایانه» نیز عادت کنند. بیبر می‌گوید رهبران «پوپولیست» و «خودکامه» آماده رویارویی با همه‌گیری ویروس نبودند و آمیزه‌ای از تحقیر علم و تخصص در کنار بی‌توجهی به هشدارهای نهادهای بهداشتی باعث شد دولت‌هایی مانند دولت ترامپ در آمریکا، دولت اُبرادُر در مکزیک و دولت بُلَسُنارو در برزیل، در مهار بحران بسیار شکننده‌تر شوند.

بیبر، با اشاره به استفاده سران «اقتدارگرا»ی کشورهای «دمکراتیک» از «رسانه» در بحران کرونا و کارکرد «رسانه» در حمایت از روش‌های «اقتدارگرایانه» در «دمکراسی»، می‌گوید پراپگندای دولت یا رسانه‌های طرف‌دارش تا وقتی که دیگر انکار بحران ممکن نبود به‌طور نظام‌مندی خطر ویروس را کم‌رنگ نشان می‌داد. مثلاً، «فاکس نیوز» در آمریکا دمکرات‌ها را سرزنش می‌کرد که خطر را بزرگ‌نمایی می‌کنند و در ترکیه و صربستان، رسانه‌های پشتیبان رژیم به دانش‌مندان و متخصصانی که می‌گفتند ترک‌ها و صرب‌ها از لحاظ ژنتیکی در برابر ویروس ایمن هستند تریبون می‌دادند. مثال‌های بیبر (Bieber, 2020) از پراپگندای دولت و رسانه‌های پشتیبانش نمونه‌های ملموس و امروزی همان چیزی‌اند که چامسکی و هرمن بیش از سی سال پیش هشدار داده بودند. آن دو، در کتاب *جعل رضایت: اقتصاد سیاسی رسانه‌های جمعی*، می‌گویند رسانه‌های جمعی آمریکا «بنیادهای ایدئولوژیک تأثیرگذار و نیرومندی‌اند که با اتکا بر نیروهای بازار، پیش‌فرض‌های درونی‌شده و خودسانسوری، بدون اعمال و تحمیل هرگونه فشار آشکاری، تبلیغات جهت‌داری را برای حفظ نظام انجام می‌دهند» (Herman & Chomsky, 1988, p. 306). آلکسندر کری (۱۹۸۷-۱۹۲۲)، روان‌شناس اجتماعی استرالیایی که الهام‌بخش چامسکی و هرمن بود و *جعل رضایت* به او پیش‌کش شده است، نیز پژوهش‌های ارزش‌مندی در این زمینه انجام داده است. چامسکی درباره تأثیر کری بر نگارش اثرش می‌گوید: «اهمیت واقعی اثر کری آن است که نخستین و تاکنون مهم‌ترین کار برای جلب توجه عمومی [به این مسئله] بوده است. اثر کری تأثیر شگرفی بر کار من گذاشت» (Chomsky, 1996, pp. 28-29).

علت‌های افول «دمکراسی لیبرال» و سربرآوردن «دمکراسی غیر لیبرال» یا اقتدارگرا»

کژی «اصلی» یا «ذاتی» «دمکراسی»

بسیاری از اندیش‌مندان و فیلسوفان سیاست و حقوق «ستم‌گری اکثریت و گروه‌های پرنفوذ، زورگویی عرف و سرکوب نخبگان و اقلیت کم‌نفوذ» را «کژی اصلی» دمکراسی می‌دانند.^۴ تکویل

این کژی را «کژی ذاتی دموکراسی» می‌داند و کتاب‌ها، یادداشت‌ها و نامه‌هایش آکنده از این نگرانی‌اند که نکنند قوای کشور گام‌به‌گام اسیر خواسته‌های اکثریت و گروه‌های پرنفوذ شوند. به باور تکویل، دموکراسی شیوه‌ای از زندگی است - نه صرفاً شیوه‌ای از زمام‌داری - و جامعه‌ای که دارای توده نادان و نابالغ است و لازمه‌های دموکراسی در آن نهادینه نشده است افراد نادانی را به‌عنوان نماینده خود برمی‌گزیند. او «دموکراسی» را بستری مناسب برای «ستم‌گری اکثریت» و «زورگویی نرم» می‌داند و این همان چیزی است که جی. اس. میل (Mill, 1998, p. 79)، در *درباره آزادی*، آن را «زورگویی عرف» و «بزرگ‌ترین خطر دوران» نامید. میل (Mill, 2017, p. 137)، در *زندگی‌نامه خودنوشت خود*، می‌گوید «چرخش آرمان سیاسی من از دموکراسی ناب، آن گونه که معمولاً سینه‌چاکانش از آن سخن می‌گویند، به گونه‌ای متعادل‌تر از آن که در *تأملاتی درباره حکومت/انتخابی از آن سخن گفته‌ام*» مرهون *دموکراسی در آمریکا* ی تکویل است و در توضیح چرایی و چگونگی این چرخش می‌گوید:

این تغییر نهایی زمانی اندک‌اندک آغاز شد که *دموکراسی در آمریکا* ی آقای دو تکویل را خواندم؛ کتابی که بی‌درنگ پس از انتشار به دستم رسید. در این اثر درخشان مزایای دموکراسی به‌طور جامع‌تری بیان شده‌اند زیرا سخن تکویل درباره مزایای دموکراسی از هرچه تا آن هنگام می‌دانستم دقیق‌تر است. باوجوداین، خطرهای خاصی که در کمین دموکراسی‌اند، مانند حاکمیت اکثریت عددی، نیز همچون مزایای دموکراسی آشکارا بیان شده و در معرض واکاوی موشکافانه قرار گرفته‌اند (Mill, 2017, p. 137).

تکویل به آنچه در آمریکا دیده بود یا آنچه امروز «آمریکایی‌سازی» یا «دموکراتیک‌سازی» نامیده می‌شود با آمیزه‌ای از شک و ترس می‌نگریست. او، پیش و بیش از اندیش‌مندان سیاسی دیگر آن روزگار، مانند میل و بنجمین کُنستان، به این نکته پی برده بود که جامعه‌های دموکراتیک جدید، گونه‌های جدیدی از «قدرت اجتماعی» را به وجود می‌آورند که می‌تواند تهدیدی برای آزادی افراد باشد. دغدغه یا پرسش تکویل، همانند دغدغه لاک و فیلسوفان سیاست پیش از او، این بود که «چگونه می‌توان قدرت سیاسی را کنترل کرد و آثار مخربش را کاهش داد.» پاسخ لاک، که نویسندگان «قانون اساسی آمریکا» آن را بر صدر نشان‌دند و قدر نهادند، «تفکیک قوا» بود اما به باور تکویل در جامعه‌های دموکراتیک، که در آنها «اکثریت» همان نقشی را دارد که «پادشاه» در نظام‌های پادشاهی مطلق قدیم داشت، یک «راه‌کار صرفاً قانونی» نمی‌تواند مقصود ما را برآورده کند (Smith, 2006). تکویل، درباره کروفر دست‌اندرکاران اداره امور جامعه و نگاه از بالا به پایین

و عاقل اندر سفیه آنها به مردم در «کشور دمکراتیک»ی که دچار «اقتدرگرایی»، «تمرکز قدرت» و «فقدان فرهنگ دمکراتیک» است، می گوید:

وقتی یک مقام قضایی یا انتظامی به خود اجازه می دهد برای سرگرمی سربه سر زندانی بگذارد و او را بیازارد یا به گرفتاری آن بدبخت بخندد و او را مسخره کند (در فرانسه چنین موردهایی کم یاب نیستند) با خود می گویم کاش لباس ویژه کارش را از او بگیرند تا ببینم اگر لباس شهروندان عادی را بپوشد آیا دست کم بخشی از کرامت ذاتی انسان را به یاد می آورد (Tocqueville, 2002, pp. 231-232).

«اصل انتخاب دوباره»

تکویل، در توضیح بخش سوم (انتخاب دوباره رییس جمهور) فصل هشتم (قانون اساسی فدرال) قسمت نخست جلد نخست دمکراسی در آمریکا، به اصل رایجی در دمکراسی ها اشاره می کند که به باور او «کژی ذاتی دمکراسی» را تشدید می کند: «اصل انتخاب دوباره». تکویل، در توضیح ادعایش، به موارد زیر اشاره می کند:

الف. وقتی رییس قوه مجریه بتواند دوباره به همان سمت برگزیده شود، کشور دچار دسیسه، زدوبند و فساد و انتخاب دوباره هدف اصلی رییس جمهور ایالات متحد می شود (Tocqueville, 2002, p. 156).

ب. رییس جمهور همه قانون ها و گفت و گوها را در چارچوب انتخاب دوباره خود می نگرد و دادن پست و مقام به جایزه ای برای پاداش خدمت، نه به مردم بلکه به شخص رییس جمهور، تبدیل می شود (Tocqueville, 2002, p. 157).

پ. زرنگی و مهارت جای حس میهن دوستی را می گیرند زیرا رییس جمهور، برای پیروزی دوباره در دور بعدی انتخابات، مطیع محض اکثریت و گروه های پرنفوذ می شود و خواسته ها و منفعت آنها را بر مصلحت کشور ترجیح می دهد (Tocqueville, 2002, p. 158).

البته، تکویل به مزیت «اصل انتخاب دوباره» نیز اشاره می کند و می گوید نویسندگان «قانون اساسی ایالات متحد» به این دلیل آن را پذیرفتند که نمی خواستند کشور از نبوغ فردی که یک بار امتحان خود را به خوبی پس داده است محروم شود اما با اجرایی شدن این نظریه آشکار شد رییس جمهور آن قدر به انتخاب دوباره در دور بعدی انتخابات می اندیشد که، به جای آنکه فقط به فکر مصلحت کشور باشد، ابزار دست اکثریت و گروه های پرنفوذ می شود و در نتیجه کشور هر روز در معرض خطر جدیدی قرار می گیرد (Tocqueville, 2002, p. 158).

بحران کرونا این امکان را برایمان فراهم کرده است که، با درک اهمیت این نکته، چاره‌ای برایش بیندیشیم و البته هنوز در آغاز راهیم. چامسکی (Chomsky, 2020) می‌گوید در حال حاضر در آمریکا هیچ رهبری منسجمی وجود ندارد و وضعیت پر آشوب است. او می‌گوید ریاست جمهوری آمریکا و کاخ سفید در دستان «شخص خودبزرگ‌پندار جامعه‌گریز»ی قرار گرفته است که به هیچ چیز جز قدرت و پیروزی‌اش در انتخابات ریاست‌جمهوری ۲۰۲۰ نمی‌اندیشد و برایش مهم نیست چه اتفاقی برای آمریکا و جهان خواهد افتاد.

فاصله میان انتخابات

فاصله میان انتخابات یکی دیگر از مسایل دموکراسی است که نیازمند بازاندیشی است. تکویل هم انتخابات دیربه‌دیر و هم انتخابات زود هنگام را دارای «شُرور»ی می‌داند. «اگر انتخابات دیربه‌دیر برگزار شود کشور در معرض یک بحران خشن قرار می‌گیرد و اگر زودبه‌زود برگزار شود کشور همیشه در حالتی هیجانی قرار می‌گیرد» (Tocqueville, 2002, p. 229). او، در توضیح مدعایش، می‌گوید در انتخابات دیربه‌دیر تلاش افراد و احزاب چندبرابر می‌شود زیرا با توجه به اینکه تا چند سال دیگر انتخاباتی برگزار نمی‌شود افراد و احزاب پیروز سال‌ها قدرت را در دست خواهند داشت و افراد و احزاب ناکام سال‌ها دستشان به قدرت نمی‌رسد. این مشکل در انتخابات زودبه‌زود وجود ندارد زیرا ناکامان انتخابات به امید پیروزی در انتخابات آینده، که به‌زودی برگزار می‌شود، شکیبایی پیشه می‌کنند. مشکل انتخابات زودبه‌زود آن است که جامعه و تصمیم‌های کلان بی‌ثبات می‌شوند و دوام و قوامشان را از دست می‌دهند. بدین ترتیب، در یک طرف احتمال «بی-نظمی» و در طرف دیگر بیم «انقلاب» وجود دارد. در انتخابات دیربه‌دیر «شایستگی» حکومت و در انتخابات زودبه‌زود «موجودیت» آن در معرض تهدید قرار می‌گیرد (Tocqueville, 2002, p. 229).

«پوپولیزم» و میان‌مایگی منتخبان

یکی از علل شوروشوق کم فیلسوفان سیاست به دموکراسی و ترس آنها از آن این است که به باورشان «رأی همگانی» هرگز به انتخاب شایسته‌ترین و داناترین افراد منجر نمی‌شود. تکویل می‌گوید «رأی همگانی مزایای دیگری دارد ولی فاقد این مزیت است» (Tocqueville, 2002, p. 225). او همچنین معتقد است «در ایالات متحد کسانی که مشتاق پیچیدگی‌های زندگی سیاسی‌اند اهداف بسیار میان‌مایه‌ای دارند» و «جست‌وجوی ثروت غالباً کسانی را که دارای نبوغ سرشار و اهداف بزرگ هستند از جست‌وجوی قدرت باز می‌دارد» (Tocqueville, 2002, p. 232). به باور تکویل، عدم‌شایستگی نام‌زدهای کام‌یاب در دموکراسی و رشک و نفرت مردم نسبت به ایشان یکی دیگر از معایب دموکراسی است. در دموکراسی، مردم می‌بینند فردی که مثل

خودشان است انتخاب و در مدت کوتاهی صاحب قدرت و ثروت می‌شود و همین مسئله شگفتی و رشک آنان را برمی‌انگیزد. از این رو، آنها پیروزی او را معلول ویژگی‌های ناشایستش می‌دانند؛ نه توانایی و خصایل نیکویش. در نتیجه، در افکار مردم پستی با قدرت، بی‌لیاقتی با موفقیت و بی‌آبرویی با پست‌ومقام یکی می‌شود و این تفکر پیامدهای بسیار خطرناکی دارد (Tocqueville, 2002, pp. 252-253).

جُزف نای (Nye, 2020)، استاد علوم سیاسی و روابط بین‌الملل دانشگاه هاوارد در مقاله «شکست بزرگ رهبری» که هفتم می‌ماه ۲۰۲۰ در پراجکت سیندیکیت منتشر شد، عمل کرد آمریکا در مهار بحران کرونا را «مفتضحانه» و علت اصلی آن را انتخاب دمکراتیک شخصی مانند ترامپ می‌داند که اقتدارگرایی نهفته در شخصیتش باعث بروز این بحران بی‌سابقه در آمریکا شد. نای به دو شیوه زمام‌داری اشاره می‌کند: «تحول‌گرا» و «معامله‌گرا». او می‌گوید رهبران معامله‌گرا می‌کوشند در هر شرایطی همچنان اوضاع را عادی جلوه دهند و منافع خود را تأمین کنند اما رهبران تحول‌گرا می‌کوشند موقعیت و اوضاع را به سمت آنچه مطلوب است هدایت کنند. او می‌گوید رهبران تنبل، دوست‌دار حفظ و تقویت وضع موجود هستند و می‌کوشند، با برجسته‌سازی شکاف‌ها و اختلاف‌ها، موقعیت و جایگاهشان را تقویت کنند اما رهبران تحول‌گرای کارآمد، می‌توانند بر شخصیت و هویت اخلاقی جامعه خود تأثیر بزرگی بگذارند (Nye, 2020). در دمکراسی، منتخب مردم، با توجه به ویژگی‌های شخصیتی‌اش، ممکن است هریک از این دو شیوه را برگزیند اما، اگر سوپاپ‌های اطمینانی برای دمکراسی در نظر گرفته نشوند، امکان انتخاب زمام‌داران «معامله‌گرا»، «پوپولیست» و «اقتدارگرا» بیشتر می‌شود. نای می‌گوید پیش از کرونا هم جهان با شتاب به سوی «ناسیونالیسم» و «پوپولیسم» در حرکت بود اما کرونا، به‌جای گشودن افق‌های تازه در سیاست و رهبری تحول‌گرا، «ناسیونالیسم» و «پوپولیسم» را بیش‌ازپیش نیرومند کرد و یک تراژدی تمام‌عیار را رقم زد (Nye, 2020).

باوجوداین، نای به برخی از رهبران تحول‌گرا نیز اشاره می‌کند. او ماندلا را نمونه بارز رهبران تحول‌گرا می‌داند و می‌گوید وی با توجه به جایگاه و محبوبیتی که در میان سیاهان آفریقای جنوبی داشت می‌توانست به‌سادگی از قدرت استفاده کند و از سفیدپوستان، که سال‌ها حکومت را در این کشور در دست داشتند، انتقام بگیرد اما به‌جای آن کوشید گستره پشتیبانانش را بگستراند. نای، همچنین، ژان مونه، دیپلمات فرانسوی، را نمونه‌ای دیگر از رهبران تحول‌گرا می‌داند. پس از جنگ جهانی دوم، که در جریان آن آلمان به فرانسه برای سومین بار در ۷۰ سال گذشته حمله کرده بود، ژان مونه بر این نکته تأکید کرد که انتقام از آلمان فقط یک چرخه تاریخی تراژیک (از خشونت) را تکرار خواهد کرد. در عوض، او طرحی را برای تولید مشترک آهن و ذغال سنگ در اروپا پیش‌نهاد

کرد که سرانجام به تشکیل «اتحادیه اروپا» انجامید. نای چرچیل را هم نمونه یک رهبر تحول‌گرا می‌داند و با بیان اینکه اگر آمریکا یک چرچیل یا ماندلا داشت بحران کرونا می‌توانست راه جدیدی را بگشاید، می‌گوید شوربختانه ما فرصت رهبری تحول‌گرا را از دست دادیم (Nye, 2020).

شیوع ویروس کرونا در آمریکا کش‌مکش میان «دولت فدرال» و «فرمان‌داران ایالت‌ها» را افزایش داد و «فدرالیسم» را نیز در این کشور به چالش کشید. برخی از اندیش‌مندان سیاسی، مانند اندرو گاترپ، می‌گویند عدم‌رهبری مسئولانه کاخ سفید به ناکارآمدی این نظام انجامیده است. گاترپ (Gawthrop, 2020)، در مقاله «فدرالیسم قربانی دیگر ترامپ و ویروس کروناست» که ۱۸ آوریل ۲۰۲۰ در گاردین منتشر شد، می‌گوید ترامپ به‌جای هم‌کاری با ایالت‌ها برای تدوین و اجرای یک طرح ملی، ماه‌ها شیوع ویروس کرونا و وضعیت اضطراری ناشی از آن را انکار کرد و گفت «هیچ مسئولیتی» برای مهار این بیماری ندارد. او، به همین دلیل، بر این باور است که «ترامپ این بار روی دیگر افراط‌گرایی خود را با به رخ کشیدن «اختیار تام» در آمریکا به نمایش گذاشت». او، درباره «میان‌مایگی»، «پوپولیسم» و «اقتدارگرایی» رییس‌جمهور آمریکا، می‌گوید «پیام ترامپ به فرمان‌داران ایالت‌های آمریکا بسیار آشکار بود: فرمان‌داران دمکرات باید خودشان فکری به‌حال ایالتشان بکنند و فرمان‌داران جمهوری خواه باید خود را به رییس‌جمهوری بچسبانند که بیشتر خود را یک «ولی نعمت فئودال» می‌داند؛ تا رهبر یک ملت.» به همین دلیل، او می‌گوید «اکنون، حال‌وروز آمریکا دقیقاً برعکس چیزی است که پدران بنیان‌گذار آن انتظار داشتند و این رخ‌دادها گویای آن است که «فدرالیسم» نیز یکی از قربانیان بی‌توجهی رییس‌جمهور به همه چیزهایی است که آمریکا براساسشان بنا شده است» (Gawthrop, 2020).

کم‌رنگ شدن «سرمایه اجتماعی»

واکوی کارنامه «دمکراسی»‌هایی که در مهار بحران کرونا کام‌یاب بوده‌اند گویای آن است که هم‌کاری شهروندان با زمام‌داران در مهار این بحران بسیار مؤثر بوده است. یافتن میزان هم‌کاری شهروندان با حکومت، در نظام‌های دمکراتیک، در گروهی بررسی «سرمایه اجتماعی» در آنهاست. «سرمایه اجتماعی مفهومی قدیمی است که از دهه ۱۹۹۰ [به‌طور مستقل] در مباحث آکادمیک و سیاست‌گذاری‌های کلان مطرح شده است» و عبارت است از «یک دارایی ارزش‌مند جمعی که در هنجارهای مشترک، ارزش‌ها، باورها، اعتماد، شبکه‌ها، رابطه‌های اجتماعی و نهادهایی نمود می‌یابد که هم‌کاری و کنش جمعی را برای دستیابی به منفعت مشترک تسهیل می‌کنند» (Bhandari & Yasunobu, 2009, p. 480). رابرت پاتنم (Putnam, 2000, p. 11)، «فیلسوف سیاست» معاصر در کتاب *بُلینگ بازی کردن تنها: سقوط و احیای جامعه آمریکا*، می‌گوید شکل‌گیری، دوام و قوام «سرمایه اجتماعی» در گروهی وجود «سمن‌ها: سازمان‌های مردم‌نهاد»

است. به باور پاتنم، کارآیی «دمکراسی» مستلزم آن است که شهروندان وظیفه «شهروندی» خود را، در ایجاد «سمن»ها و احیای اعتماد در جامعه، به‌خوبی انجام دهند. پاتنم لیگ بلینگ را نمونه‌ای از مدل «سمن»ها می‌داند و به‌شدت نگران کم‌رنگ شدن نقش «سمن»ها و از بین رفتن «سرمایه اجتماعی» در آمریکای معاصر است. «سرمایه اجتماعی» معادل علمی و امروزی همان چیزی است که تکویل «عادت‌های ذهن و قلب» و «خُلق‌و‌خو» می‌نامید و به باور بسیاری از «فیلسوفان سیاست» ارزش آن برای جامعه از ذخایر زیرزمینی هم بیشتر است. تکویل، در جلد نخست *دمکراسی در آمریکا*، بارها بر نقش خُلق‌و‌خو، عادت‌ها و آداب‌ورسوم آمریکایی‌ها، در پاس‌داری از بنیان جمهوری دمکراتیک، تأکید می‌کند. «تکویل بر این نکته پامی‌فشارد که این عادت‌ها و آداب‌ورسوم پیوریتن‌های آمریکا بود که باعث شد آنها در آغاز شهرستان، سپس دولت‌های ایالتی و سرانجام دولت فدرال را ایجاد کنند» (Ossewaarde, 2004, p. 93). تکویل «شهرستان‌گرایی پُلیس‌گونه» نوانگَلند و دمکراسی از پایین به بالا در آمریکا را راز «دمکراسی پایدار» و نسبت «شهرستان» با «آزادی» را همچون نسبت «مدارس ابتدایی» با «علم» می‌داند (Smith, 2006). «شهرستان» «مدرسه»ای برای شهروندی و روحیه عمومی است که باعث می‌شود مردم عادی نه‌تنها از شانس حکومت بر خود برخوردار شوند بلکه بینشی به آنها می‌دهد که هم‌بودی ژرف منافع فرد و اجتماع را دریابند» (Villa, 2006, p. 227). بحران کرونا به‌خوبی نشان داد نگرانی پاتنم درباره رنگ باختن «سرمایه اجتماعی» و پافشاری «پدران بنیان‌گذار آمریکا» و تکویل بر «تمرکززدایی» و «دمکراسی شهرستانی و ایالتی» برای جلوگیری از «اقتدارگرایی» در آمریکا بی‌مورد نبودند.

نتیجه

دو‌شادوشی چندین‌ساله «دمکراسی» و «لیبرالیسم» باعث پیدایش این پندار نادرست شد که «دمکراسی» با «اقتدارگرایی» ناسازگار است اما در دوران ما از یک سو، بسیاری از «دمکراسی»ها به دست زمام‌داران «اقتدارگرا» افتاده‌اند و از سوی دیگر، «اقتدارگرایی»، در بسیاری از کشورها، لباس «دمکراسی» به تن کرده است و نسل جدید «اقتدارگرایان» آموخته‌اند چگونه، با به‌کارگیری سازوکارهای «دمکراتیک»، قدرتشان را دایمی کنند. از این رو، «افول دمکراسی لیبرال»، بیش از یک دهه پیش از «همه‌گیری ویروس کرونا» آغاز شده و جهان سیزده سال پیاپی به فرسایش تدریجی استانداردهای حقوق سیاسی و آزادی‌های مدنی دچار شده است. در این دوران، هر سال شمار کشورهایی که «دمکراسی» را از دست داده‌اند از شمار کشورهایی که آن را به دست آورده‌اند

بیشتر شده و در دهه پیش از هر شش دموکراسی یکی از بین رفته است. افزون بر این، «بحران کرونا» «دموکراسی لیبرال» را، که به «حقوق و آزادی‌های بنیادین آدمی» مانند «آزادی بیان و گردهمایی» باور دارد، بیشتر دچار چالش می‌کند زیرا پس از تجربه «کرونا» بسیاری از شهروندان «دموکراسی»ها، درباره «آسایش» خود و «کارآمدی» دولت‌هایشان به‌ویژه توانایی آنها در پاس‌داری از جان شهروندان در بحران، دچار تردید شده‌اند و ممکن است میان «امنیت» و این «حقوق و آزادی‌های بنیادین»، «امنیت» را برگزینند. کرونا نظم و شیوه‌های زمام‌داری نوینی را در جهان ایجاد خواهد کرد و جهان شاهد جان گرفتن گستره گسترده‌ای از گونه‌های گوناگون «اقتدارگرایی» و «دموکراسی‌های غیرلیبرال یا اقتدارگرا» - مانند «نظام‌های هیبریدی»، «دموکراسی‌های ناقص»، «نظام‌های نیمه‌اقتدارگرا»، «نظام‌های اقتدارگرایی رقابتی»، «نظام‌های اقتدارگرایی مبتنی بر انتخابات» و «نظام‌های مبتنی بر قانون اساسی اقتدارگرا» - خواهد شد.

پی‌نوشت‌ها

¹ Make America Great Again.

² برای مطالعه بیشتر درباره «مبانی جرم‌انگاری» در «فلسفه اخلاق» و «فلسفه حقوق» و «اصل آزار»، «اصل رنجش» و «اصل بزرگ‌تری کردن» به مقاله «چالش‌های آزادی در کاوش‌های میل و فاینبرگ» (پیک حرفه، ۱۳۹۶، صص. ۱۰۷-۱۴۲) مراجعه کنید.

³ Black Lives Matter

⁴ برای مطالعه بیشتر در این زمینه، به مقاله «ستم‌گری اکثریت و زورگویی عرف در دموکراسی» (پیک حرفه، ۱۳۹۶، صص. ۲۹-۵۶) مراجعه کنید.

References

- 0 پیک حرفه، ش. (۱۳۹۶). «چالش‌های آزادی در کاوش‌های میل و فاینبرگ». *تأملات فلسفی*، ۷(۱۹)، ۱۰۷-۱۴۲.
- 0 پیک حرفه، ش. (۱۳۹۶). ستم‌گری اکثریت و زورگویی عرف در دموکراسی. *غرب‌شناسی بنیادی*، ۸(۲)، ۲۹-۵۶.
- 0 Acharya, A. (2020, April 18). *How coronavirus may reshape the world order*. The National Interest. <https://nationalinterest.org/feature/how-coronavirus-may-reshape-world-order-145972>
- 0 Alon, U., Milo, R., & Yashiv E. (2020, May 11). *How to reopen the economy by exploiting the coronavirus's weak spot*. The New York Times. <https://www.nytimes.com/2020/05/11/opinion/coronavirus-reopen.html>

- 0 Arendt, H. (2004). *The origins of totalitarianism*. Schocken Books. (Original work published 1951).
- 0 Bhandari, H. & Yasunobu, K. (2009). What is social capital? A comprehensive review of the concept. *Asian Journal of Social Science*, 37(3), 480-510.
- 0 Bieber, F. (2020, March 30). *Authoritarianism in the time of the Coronavirus*. Foreign Policy. <https://foreignpolicy.com/2020/03/30/authoritarianism-coronavirus-lockdown-pandemic-populism>
- 0 Buchanan, A. & Coleman, J. L. (1994). Preface. In A. Buchanan & J. L. Coleman (Eds.), *In harm's way: Essays in honor of Joel Feinberg* (pp. vii-viii). CUP.
- 0 Chomsky, N. (1996). *Class Warfare*. Pluto Press.
- 0 Chomsky, N. (2020, May 25). *A world redrawn: US Coronavirus response fatally 'chaotic,' says Noam Chomsky*. France24. <https://www.france24.com/en/20200525-a-world-redrawn-us-coronavirus-response-fatally-chaotic-says-noam-chomsky>
- 0 Diamond, L. (2019a). *Ill winds*. Penguin Books.
- 0 Diamond, L. (2019b, May 17). *The global crisis of democracy*. The Wall Street Journal. <https://www.wsj.com/articles/the-global-crisis-of-democracy-11558105463>
- 0 Diamond, L. (2020a, April 16). *America's Covid-19 disaster is a setback for democracy*. The Atlantic. <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2020/04/americas-covid-19-disaster-setback-democracy/610102>
- 0 Diamond, L. (2020b, April 24). *Will America remain a democracy in 2020?*. The American Interest. <https://www.the-american-interest.com/2020/04/24/will-america-remain-a-democracy-in-2020>
- 0 Feinberg, J. (1984). *Harm to Others*. OUP.
- 0 Freedland, J. (2020, April 17). *Only a monumental effort of political imagination can end lockdown*. The Guardian. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/apr/17/political-imagination-end-lockdown-mass-testing-contact-tracing>
- 0 Gawthrope, A. (2020, April 18). *Federalism has become another casualty of Trump and the Coronavirus*. The Guardian. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/apr/18/federalism-another-casualty-donald-trump-coronavirus>
- 0 Grey, S. & MacAskill, A. (2020, May 5). *In shielding its hospitals from Covid-19, Britain left many of the weakest exposed*. Reuters. <https://www.reuters.com/investigates/special-report/health-coronavirus-britain-elderly>

- 0 Harari, Y. N. (2020, April 28). *Coronavirus: Yuwal Noah Harari, philosopher and historian, on the legacy of Covid-19* – BBC HardTalk [Video]. YouTube. <https://youtu.be/gfVrin7Ybp8>
- 0 Harrison, J. (2004, March 31). *In memoriam: Joel Feinberg*. The University of Arizona. <https://uanews.arizona.edu/story/memoriam-joel-feinberg>
- 0 Herman, E. S. & Chomsky, N. (1988). *Manufacturing consent: The political economy of the mass media*. Pantheon Books.
- 0 Ibish, H. (2020, April 12). *Is Donald Trump's US sliding towards illiberal democracy?*. Opinion. <https://www.thenational.ae/opinion/comment/is-donald-trump-s-us-sliding-towards-illiberal-democracy-1.1005011>
- 0 Jeong, S. (2020b, June 16). *New Zealand reports two new coronavirus cases after UK travelers test positive*. CNN. <https://edition.cnn.com/2020/06/16/world/new-zealand-coronavirus-cases-uk-intl/index.html>
- 0 Kis, J. (2003). *Constitutional democracy*. CEU Press.
- 0 Krikpatrick, D. D. & Bradley, J. (2020, May 7). *U.K. paid \$20 million for new coronavirus tests: They didn't work*. The New York Times. <https://www.nytimes.com/2020/04/16/world/europe/coronavirus-antibody-test-uk.html>
- 0 Kundani, H. (2020, March 21). *Coronavirus and the future of democracy in Europe*. Chatham House. <https://www.chathamhouse.org/expert/comment/coronavirus-and-future-democracy-europe>
- 0 Lehmann-Haupt, C. (2004, April 5). *Joel Feinberg, 77, influential philosopher*. The New York Times. <https://www.nytimes.com/2004/04/05/us/joel-feinberg-77-influential-philosopher.html>
- 0 Library of Congress, (n.d.). Feinberg, Joel, 1926-2004. <http://id.loc.gov/authorities/names/n50001318>
- 0 Linz, J. J. (1975). Totalitarian and authoritarian regimes. In F. I. Greenstein & N. W. Polsby, (Eds.), *Handbook of political science* (2nd ed.) (Vol. 3) (pp. 175-412). Addison-Wesley.
- 0 Linz, J. J. (2001). Authoritarianism. In J. Krieger (Ed.), *The Oxford companion to politics of the world* (2nd ed.) (pp. 57-59). OUP.
- 0 Madison, J. (2008). The federalist, 10. In L. Goldman (Ed.), *The federalist papers* (pp. 48-55). OUP. (Original work published 1787).
- 0 Mill, J. S. (1998). *On Liberty*. Pennsylvania State University. (Original work published 1859).

- 0 Mill, J. S. (2017). *Autobiography* [eBook edition]. Jonathan Bennett. (Original work published 1873). <https://www.earlymoderntexts.com/assets/pdfs/mill1873e.pdf>
- 0 Nye, Jr., J. S. (2020, May 7). *An abysmal failure of leadership*. Project Syndicate. <https://www.project-syndicate.org/commentary/trump-xi-leadership-failures-covid19-pandemic-by-joseph-s-nye-2020-05?barrier=accesspaylog>
- 0 Osseward, M. R. R. (2004). *Tocqueville's moral and political thought*. Routledge.
- 0 Peik Herfeh, S. (2018). The challenges of liberty in the enquiries of Mill and Feinberg. *Philosophical Meditations*, 7(19), 107-142.
- 0 Peik Herfeh, S. (2018). Tyranny of the majority and despotism of the custom in democracy. *Occidental Studies*, 8(2), 29-56.
- 0 Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster.
- 0 Romer, P. M. [@paulmromer]. (2020, April 11). *Stop testing people with symptoms. Presume positive and isolate* [Tweet; thumbnail link to article]. Twitter. <https://twitter.com/paulmromer/status/1248712889705410560>
- 0 Smith, S. B. (2006, Fall). *Democratic statecraft: Tocqueville, Democracy in America* [Video.]. VideoShare. <https://oyc.yale.edu/political-science/plsc-114/lecture-21>
- 0 Tocqueville, A. D. (2002). *Democracy in America* [eBook edition] (H. Reeve, Trans.) (Vols. 1 & 2). Penn State Electronic Classics Series Publication. (Original work published 1835 & 1840).
- 0 Tóth, G. A. (2017). Authoritarianism. In R. Grote, F. Lachenmann, & R. Wolfrum (Eds) *Max Planck encyclopedia of comparative constitutional law*. OUP. UpToDate. Retrieved March 12, 2020, from <https://oxcon.oup.com/view/10.1093/law-mpeccol/law-mpeccol-e205>
- 0 Varol, O. O. (2015). Stealth authoritarianism. *Iowa Law Review*, 100 (4). 1673-1742.
- 0 Villa, D. (2007). Toqueville and civil society. In C. B. Welch (Ed.), *The Cambridge Companion to Tocqueville* (pp. 216-244). CUP.
- 0 Westcott, B. (2020, June 8). *With no active Covid-19 cases, New Zealand is lifting almost all its coronavirus restrictions*. CNN. <https://edition.cnn.com/travel/article/new-zealand-coronavirus-level-one-intl-hnk/index.html>
- 0 Zakaria, F. (1997, November-December). The rise of illiberal democracy. *Foreign Affairs*. 76 (6). 22-43.